

Polityki bezpieczeństwa Francji i Belgii w odpowiedzi na zagrożenia terrorystyczne na przykładzie zamachów w Paryżu (2015 r.) i Brukseli (2016 r.)¹

The security policies of France and Belgium
in response to terrorist threats: a case study
of the Paris (2015) and Brussels (2016) attacks

Nicole Szostak

Autorka niezależna

 <https://orcid.org/0009-0001-9307-4951>

Abstrakt

Celem artykułu jest analiza polityki bezpieczeństwa Francji i Belgii w odpowiedzi na zagrożenia terrorystyczne na przykładzie zamachów w Paryżu (2015 r.) i Brukseli (2016 r.). Autorka przyjmuje tezę, że doświadczenia związane z atakami terrorystycznymi znacząco wpłynęły na ewolucję strategii bezpieczeństwa Francji oraz Belgii i doprowadziły do wzmocnienia działań prewencyjnych i współpracy międzynarodowej. Artykuł opiera się na analizie literatury

¹ Artykuł powstał na podstawie pracy licencjackiej pt. *Polityka bezpieczeństwa krajów frankońskich w odpowiedzi na zagrożenia terrorystyczne na przykładzie zamachów w Paryżu (2015 r.) i Brukseli (2016 r.)* obronionej na Akademii Sztuki Wojennej. Praca została wyróżniona w XV edycji konkursu Szefa ABW na najlepszą pracę doktorską, magisterską lub licencjacką dotyczącą bezpieczeństwa państwa w kontekście zagrożeń wywiadowczych, terrorystycznych, ekonomicznych.

przedmiotu, strategii bezpieczeństwa oraz studiach przypadków zamachów. Pytania badawcze dotyczą przyczyn i skutków zamachów, znaczenia procesów radykalizacji oraz roli współpracy transnarodowej w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi. Analiza wykazała, że dla rozwoju terroryzmu w tych państwach mają znaczenie uwarunkowania historyczne i specyfika działalności organizacji terrorystycznych, a dla prowadzenia skutecznej polityki bezpieczeństwa – skoordynowane działania na poziomie międzynarodowym.

Słowa kluczowe

terroryzm, polityka bezpieczeństwa, Francja, Belgia, radykalizacja, współpraca międzynarodowa

Abstract

The aim of the article is to analyse the security policies of France and Belgium in response to terrorist threats, using the examples of the attacks in Paris (2015) and Brussels (2016). The author adopts the thesis that experiences related to terrorist attacks have significantly influenced the evolution of the security strategies of France and Belgium, led to the strengthening of preventive measures and international cooperation. The article is based on an analysis of the relevant literature, security strategy and case studies of the attacks. Research questions are focused on the causes and consequences of the attacks, the importance of radicalisation processes and the role of transnational cooperation in counterterrorism efforts. The analysis shows that historical conditions and the specific nature of terrorist organisations' activities are significant for the development of terrorism in these countries, while coordinated actions at international level are essential for the implementation of an effective security policy.

Keywords

terrorism, security policy, France, Belgium, radicalization, international cooperation

Wprowadzenie

Terroryzm jako jedno z największych zagrożeń XXI w. wpływa nie tylko na sytuację polityczną w państwie i jego stabilność, lecz także na ład międzynarodowy. Komisja Europejska definiuje terroryzm jako (...) *zagrożenie, które nie uznaje granic i dotyczy krajów i ludzi niezależnie od ich położenia*

geograficznego². Uważa, że zagrożenia terrorystyczne utrzymują się na wysokim poziomie, a ich zwalczanie traktuje jako wspólny europejski obowiązek. Ciągły rozwój zagrożeń terrorystycznych to czynnik, za sprawą którego upowszechniła się potrzeba wprowadzenia zmian w polityce oraz strategii bezpieczeństwa przez państwa i organizacje międzynarodowe. Przełomowym momentem w tej kwestii były lata 2015–2016. Francja oraz Belgia doświadczyły wtedy ataków terrorystycznych, które wpłynęły na postrzeganie skuteczności polityki bezpieczeństwa zarówno tych państw, jak i całej Europy. Świadczą o tym reakcje i działania np. Europolu, który w styczniu 2016 r. powołał Europejskie Centrum do spraw Zwalczania Terroryzmu (European Counter Terrorism Centre, ECTC) czy Komisji Unii Europejskiej, która 24 lipca 2020 r. stworzyła strategię w zakresie bezpieczeństwa obejmującą lata 2020–2025 z (...) *ochroną Europejczyków przed terroryzmem i przestępczością zorganizowaną*³ jako jednym z filarów.

Przedmiotem badań jest charakterystyka zagrożeń terrorystycznych i polityki bezpieczeństwa Francji i Belgii. W artykule zostaną wskazane kluczowe założenia polityki bezpieczeństwa Francji i Belgii na tle ewolucji działań i strategii prewencyjnych wynikających z regionalnych oraz międzynarodowych uwarunkowań, w tym członkostwa obydwu krajów w Unii Europejskiej i Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), oraz doświadczeń z zamachów terrorystycznych. Autorka uwzględnia przy tym przyczyny, przebieg i skutki ataków terrorystycznych.

Najważniejsze pytanie badawcze brzmi: jakie są główne determinanty polityki bezpieczeństwa Francji i Belgii wobec zagrożeń terrorystycznych? W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie sformułowano następujące problemy szczegółowe:

1. Jakie czynniki i wydarzenia miały wpływ na rozwój zagrożeń terrorystycznych dla Francji i Belgii?
2. Jakie były konsekwencje zamachów terrorystycznych w kwestii polityki bezpieczeństwa Francji i Belgii?

² *Zwalczanie terroryzmu i radykalizacji postaw*, Komisja Europejska, 26 II 2026 r., https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/counter-terrorism-and-radicalisation_en?prefLang=pl&etrans=pl [dostęp: 30 III 2026].

³ *Strategia UE w zakresie unii bezpieczeństwa: wszystkie elementy układanki we właściwym miejscu – nowy ekosystem bezpieczeństwa*, Komisja Europejska – Komunikat prasowy, Bruksela, 24 VII 2020 r., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/pl/ip_20_1379/IP_20_1379_PL.pdf, s. 2 [dostęp: 12 VI 2026].

3. Jakie są najważniejsze działania prewencyjne i strategie bezpieczeństwa Francji i Belgii?
4. Jak wygląda współpraca regionalna oraz międzynarodowa w związku z zagrożeniami terrorystycznymi?

W artykule przyjęto hipotezę, że najważniejszymi determinantami polityki bezpieczeństwa Francji i Belgii wobec zagrożeń terrorystycznych są:

- uwarunkowania historyczne wraz z doświadczeniami związanymi z terroryzmem w obydwu państwach,
- islamistyczny charakter organizacji terrorystycznych z uwzględnieniem ich motywacji i celów,
- wpływ radykalizacji i migracji na rozwój terroryzmu,
- współpraca międzynarodowa dotycząca działań prewencyjnych.

Analiza została przeprowadzona za pomocą metod badawczych charakterystycznych dla nauk o bezpieczeństwie, takich jak analiza i synteza literatury przedmiotu, metoda porównawcza oraz studium przypadku wybranych zamachów terrorystycznych. Wykorzystane metody pozwoliły na identyfikację zależności między doświadczeniami związanymi z terroryzmem a kształtowaniem polityki bezpieczeństwa w danych krajach.

W artykule przedstawiono historyczne uwarunkowania terroryzmu we Francji i w Belgii, analizę zamachów w Paryżu i Brukseli oraz charakterystykę działań prewencyjnych i współpracy międzynarodowej w zakresie zwalczania terroryzmu.

Historyczne uwarunkowania terroryzmu we Francji i Belgii

Terroryzm jest wieloaspektowym zjawiskiem, które może przybierać różne formy. Mogą na nie wpływać cel, ideologia i wartości uznawane przez dany podmiot. Warto zaznaczyć, że współczesne zagrożenia terrorystyczne są ściśle powiązane z procesem radykalizacji, który skupia się na przyjmowaniu skrajnych poglądów i postaw, mogących prowadzić do akceptacji przemocy jako środka realizacji celów ideologicznych.

Analiza współczesnych aktów terrorystycznych to nie tylko spojrzenie na wydarzenia, lecz także ukazanie środowiska, w jakim ukształtowały się mechanizmy bezpieczeństwa. Autorka przeanalizowała dwa przełomowe pod względem terroryzmu wydarzenia we Francji i w Belgii. Są to odpowiednio seria zamachów w Paryżu w listopadzie 2015 r. oraz w porcie lotniczym Bruksela w Zaventem i w metrze w Brukseli w marcu 2016 r.

Jednocześnie ukazała chronologię i ewolucję terroryzmu w obydwu państwach.

We Francji początki terroryzmu sięgają czasów rewolucji francuskiej i rządu jakobinów w XVIII w.⁴ Pierwsze ataki terrorystyczne były związane z ruchami anarchistycznymi. W XIX w. do tak motywowanego aktu przemocy doszło w Paryżu w 1893 r. W Izbie Deputowanych wybuchła bomba. Sprawcą był Auguste Vaillant, który wspierał ruch anarchistyczny, ponieważ uznawał system polityczno-społeczny rządu francuskiego za niesprawiedliwy. Jak napisano w ówczesnej prasie, (...) *bomba została zrzucona z jednej z trybun na drugim piętrze, (...) eksplodowała, zanim uderzyła o ziemię, rozsiewając (...) ogromne gwoździe, kawałki cynku i ołowiu*⁵. Ten zamach zapoczątkował falę podobnych ataków we Francji.

W XX w. terroryzm we Francji był ściśle związany z konfliktami kolonialnymi. Podczas wojny algierskiej powstał Front Wyzwolenia Narodowego (fr. Front de Libération Nationale, FLN), (...) *czyli partia, która była kontynuacją rewolucyjnego organu, który kierował algierską wojną o niepodległość przeciwko Francji (1954–62)*⁶ oraz jego militarna część – Armia Wyzwolenia Narodowego (fr. Armée de Libération Nationale, ALN). Podczas bitwy o Algier żołnierze ALN atakowali przeważnie budynki użytku publicznego, zakłady przemysłowe czy miejsca odpoczynku i rozrywki⁷.

W kontekście tej wojny trzeba też wspomnieć o francuskiej Organisation de l'Armée Secrète (OAS), grupie terrorystycznej o skrajnie prawicowym charakterze, której działania były skierowane przeciwko tymczasowemu prezydentowi Charles'owi de Gaulle'owi. Celem OAS było powstrzymanie procesu dekolonizacji ze szczególnym uwzględnieniem kwestii algierskiej. Kiedy prezydent de Gaulle zgodził się na niepodległość Algierii, generał francuskiej armii Raoul Salan uznał prezydenta za zdrajcę narodu. Kierowana

⁴ Rząd jakobinów realizował swoją politykę metodami zastraszania i represji, które uznano za terror.

⁵ Za: M. Nadaux, *La Troisième République. La «propagande par le fait»: les attentats anarchistes (1892–1894). Explosion d'une bombe à la Chambre des députés déposée par l'anarchiste Auguste Vaillant le 9 décembre 1893, Le XIXe siècle*, <https://web.archive.org/web/20061125095024/http://www.19e.org/documents/troisiemerepublique/anarattentats/vaillant.htm> [dostęp: 21 I 2025]. Wszystkie tłumaczenia w tekście pochodzą od autorki (dop. red.).

⁶ *National Liberation Front*, Britannica, <https://www.britannica.com/topic/National-Liberation-Front-political-party-Algeria> [dostęp: 22 I 2025].

⁷ Ł. Macuga, *Wojna algierska, 1954–1962*, praca magisterska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2004, https://www.researchgate.net/publication/303636471_Wojna_algierska_1954_-1962, s. 156 [dostęp: 22 II 2025].

przez Salana OAS przeprowadziła serię zamachów, w tym na Charles'a de Gaulle'a. Skutkiem tych ataków było ok. 12 000 zabitych i rannych⁸.

Kolejną organizacją terrorystyczną we Francji była Action Directe (AD), która kierowała się ideologiami takimi jak komunizm, anarchizm czy też maoizm oraz sympatią do krajów Globalnego Południa. Organizacja była najbardziej aktywna w latach 1979–1986, kiedy przeprowadziła 80 ataków na terenie Francji, głównie na ważne osobistości oraz instytucje państwowe, np. ministerstwa⁹. Terroryści z AD atakowali także w Belgii i w Niemczech.

Początki terroryzmu islamskiego we Francji sięgają lat 90. XX w. Jego przykładem jest Zbrojna Grupa Islamska (fr. Groupe Islamique Armé, GIA), która w 1995 r. dokonała zamachu w paryskim metrze. W wyniku wybuchu bomby zginęło 8 osób, 25 zostało poważnie, a 150 lekko rannych¹⁰.

Nowa fala terroryzmu islamskiego we Francji zaczęła się na początku XXI w. serią ataków organizowanych przez Al-Kaidę oraz Państwo Islamskie (Islamic State of Iraq and Syria, ISIS). Od 11 do 19 marca 2012 r. w Tuluzie i jej okolicach doszło do trzech ataków terrorystycznych. Dokonał ich 23-letni Mohamed Merah, który był związany z Al-Kaidą i wspierał fundamentalizm islamski. Te wydarzenia zainicjowały debatę na temat radykalizacji w Europie oraz zwróciły uwagę na kwestie bezpieczeństwa i integracji społecznej.

Historia terroryzmu w Belgii zaczyna się później niż we Francji. W 1983 r. w Belgii powstała lewicowa organizacja Cellules Communistes Combattantes (CCC), pod względem ideologicznym podobna do AD. *Od 3 października 1984 r. do 16 grudnia 1985 r. CCC przyznało się do 21 ataków; przeprowadzono je w ramach trzech kampanii polityczno-wojskowych*¹¹. Za wiele aktów terroru przeprowadzonych w tym samym czasie w Belgii

⁸ A. Kerherve, O.A.S, Gaullisme.fr, 30 VII 2011 r., <http://www.gaullisme.fr/2011/07/30/o-a-s/> [dostęp: 11 VI 2026].

⁹ M. Kijewska, *Lewicowy terroryzm w Europie Zachodniej w drugiej połowie XX i na początku XXI wieku. Podstawowe informacje i kierunki rozwoju*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 2018, t. 16, nr 1, s. 206.

¹⁰ *27 lat temu doszło do zamachu bombowego w paryskim metrze*, iFrancja, 25 VII 2024 r., <https://www.ifrancja.fr/27-lat-temu-doszlo-do-zamachu-bombowego-w-paryskim-metrze/> [dostęp: 23 I 2025].

¹¹ B. Francq, *Les Cellules communistes combattantes: les deux figures d'une inversion*, „Sociologie du Travail” 1986, t. 28, nr 4, https://www.jstor.org/stable/43149431?casa_token=uvu0DUMH-hm8AAAAA%3A%3AyTH00xhPSaWldOexG8URrz6nNtuZbUTi7TZ9D-cgAn0hvmw0Z43g9lB-tlOxUD2Fd2EggWffEMzdOeaYrtRtkSWMZS4nP0ao3SNdYXUPwB9a-zDSQ&seq=1, s. 459 [dostęp: 24 I 2025].

odpowiadała organizacja przestępcza Les tueurs fous du Brabant wallon, która współpracowała z CCC. W latach 80. XX w. CCC i AD nawiązały ze sobą bliskie kontakty. W 1984 r. belgijska organizacja napadła na kamieniołom w okolicach Brukseli. Skradzione stamtąd materiały wybuchowe przekazała AD, a ta z kolei (...) użyła [ich] do wybudowania bomby, którą podłożono w siedzibie Unii Zachodnioeuropejskiej¹².

W Belgii, podobnie jak we Francji, terroryzm w XXI w. jest kojarzony z powiązaniami islamistycznymi. Al-Kaida przez ponad dekadę skutecznie rekrutowała nowych członków na terenie zarówno Belgii, jak i Francji. Osoby odpowiadające za rekrutację zostały zidentyfikowane i w 2010 r. skazane na kary od 3 do 8 lat więzienia¹³. To jednak nie powstrzymało organizacji od przeprowadzenia zamachów, np. o podłożu antysemickim w 2014 r., kiedy w wyniku strzelaniny w Muzeum Żydowskim w Brukseli zginęły trzy osoby.

Terroryzm we Francji ma zatem dłuższą historię niż w Belgii. To wieloletnie doświadczenie Francja wykorzystuje w działaniach prewencyjnych i strategiach związanych z bezpieczeństwem czy antyterroryzmem. Autorka artykułu uważa, że z powodu historii oraz statystyk, które plasują Francję w czołówce państw z największą liczbą ataków terrorystycznych¹⁴, terroryzm stał się integralną częścią tego kraju. Belgia w swojej historii doświadczyła mniej działań terrorystycznych, ale również wykazuje się skutecznością w wykrywaniu terrorystów i prowadzeniu działań prewencyjnych.

Znaczenie Paryża i Brukseli w polityce międzynarodowej

Paryż oraz Bruksela odgrywają szczególną rolę w stosunkach międzynarodowych oraz w europejskiej polityce i kulturze.

Stolica Francji jest kojarzona z wartościami republikańskimi jak wolność, równość i braterstwo. Odzwierciedleniem tego są rewolucja francuska i związane z nią Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela oraz traktat wersalski. W Paryżu znajdują się siedziby instytucji międzynarodowych takich jak: Interpol (International Criminal Police Organization), Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organisation for Economic Co-operation

¹² M. Kijewska, *Lewicowy terroryzm...*, s. 206.

¹³ *Koledzy z Al-Kaidy skazani w Belgii*, TVN24, 10 V 2010 r., <https://tvn24.pl/swiat/koledzy-z-al-kaidy-skazani-w-belgii-ra133541-ls3584645> [dostęp: 25 I 2025].

¹⁴ Zob. np. *Terroryzm w UE: fakty i liczby*, Rada Europejska i Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/terrorism-eu-facts-figures/> [dostęp: 25 I 2025].

and Development, OECD) czy Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Edukacji, Nauki i Kultury (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO). Z kolei Bruksela pełni funkcję jednego z najważniejszych ośrodków decyzyjnych ze względu na siedziby UE i NATO. Różnorodność językowa oraz usytuowanie wielu organizacji międzynarodowych w belgijskiej stolicy sprawia, że wpisuje się ona w motto UE – *Zjednoczona w różnorodności*¹⁵.

Obydwa miasta od lat stanowią dla organizacji terrorystycznych cele o szczególnym znaczeniu strategicznym i symbolicznym. Zamachy terrorystyczne przeprowadzone w tych lokalizacjach nie tylko miały zadać straty materialne i ludzkie oraz wywołać poczucie braku bezpieczeństwa w społeczeństwie, lecz także były znakiem odrzucenia europejskich wartości przez organizacje terrorystyczne. Dodatkowo ataki w Paryżu i Brukseli miały na celu zmaksymalizowanie rozgłosu medialnego oraz wywarcie wpływu na opinię publiczną w Europie i na całym świecie.

Przebieg i przyczyny zamachów

Państwo Islamskie to organizacja, która zgodnie ze swoją religią uznaje państwa Zachodu za niewierne i niemoralne. Jednym z celów ISIS jest globalna ekspansja religijna. W przypadku ataków na Paryż ich przyczyną była także chęć zemsty za operację „Chammal”¹⁶, która rozpoczęła się 19 września 2014 r. Państwo Islamskie uznało ją za ingerencję w swoje terytorium i działalność, co przyczyniło się do wrogiego nastawienia wobec Francji. Ponadto organizacja uznała za słuszne zaatakowanie lokalizacji symbolicznej dla wolności osobistej oraz zachodniego stylu życia, interpretowanego przez islam jako konsumpcjonistyczny¹⁷.

¹⁵ *Motto UE*, Unia Europejska, 23 XII 2025 r., https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/eu-motto_pl [dostęp: 18 III 2026].

¹⁶ Operacja „Chammal” – francuska część międzynarodowej operacji „Inherent Resolve”, skupiającej 80 krajów i 5 organizacji międzynarodowych, której celem było umożliwienie irackim władzom samodzielnego zapewnienia bezpieczeństwa swojego kraju. W ramach „Chammal” Francja zapewniała wsparcie militarne irackim siłom biorącym udział w walce z ISIS. Zob. *Opération CHAMMAL*, Ministère des Armées, <https://www.defense.gouv.fr/operations/monde/grand-levant/operation-chammal> [dostęp: 10 IV 2025].

¹⁷ V. Romania, S. Tozzo, *Terrorism as ritual process and cultural trauma: A performative analysis of ISIS's attacks in Europe*, „Italian Sociological Review” 2017, t. 7, nr 2, s. 243. <https://doi.org/10.13136/isr.v7i2.177>.

Paryż (2015)

Pierwszy atak terrorystyczny w Paryżu w 2015 r. został przeprowadzony 7 stycznia w siedzibie redakcji magazynu „Charlie Hebdo”. Ten satyryczny tygodnik jest znany z publikowania karykatur o kontekście politycznym, kulturowym oraz religijnym. Ostatni z nich okazał się kluczowy w odniesieniu do zamachu, ponieważ redakcja „Charlie Hebdo” wiele razy drukowała karykatury Mahometa i przywódcy ISIS Abu Bakra al-Bagdadi, czym narażała się wyznawcom islamu. Uznaje się to za przyczynę ataku¹⁸. W związku z wieloma prowokacjami ze strony redakcji budynek siedziby „Charlie Hebdo” został podpalony w listopadzie 2011 r.

Atak rozpoczął się od zaskoczenia i zastraszenia rysowniczek redakcji, która wpuściła terrorystów do budynku, a ci otworzyli ogień w kierunku pracowników. Podczas strzelaniny schowała się pod biurkiem. Według jej zeznań ostrzał trwał 5 minut, a od zamachowców słyszała okrzyki „Pomściliśmy proroka” i „Allah Akbar”¹⁹. W wyniku ataku zginęło 12 osób, w tym redaktor naczelny gazety Stephane Charbonnier „Charb”, od 2013 r. figurujący na czarnej liście Al-Kaidy. Po zamachu sprawcy podjęli próbę ucieczki, w czasie której ostrzelali samochód policyjny. Jeden z policjantów został zabity, co zwiększyło chaos i skalę zagrożenia. Po stłuczce terroryści porzucili swój samochód, w którym policjanci odnaleźli dokumenty umożliwiające odkrycie tożsamości oprawców. Byli to bracia szkoleni w Jemenie przez ISIS. Zatrzymano siedmiu członków ich rodziny. W następnych dniach nastąpiły kolejne ataki. W czasie jednego z nich kontrterroryści zabili zamachowców.

Do kolejnej serii skoordynowanych zamachów przeprowadzonych przez ISIS na terenie Paryża doszło w listopadzie 2015 r. Kluczowy atak nastąpił 13 listopada w Teatrze Bataclan, gdzie odbywał się koncert zespołu rockowego Eagles of Death Metal. Uczestnicy koncertu nie wiedzieli, że na stadionie Stade de France, gdzie w tym samym czasie rozgrywał się mecz reprezentacji Francji i Niemiec, doszło do eksplozji. O godzinie 21.49 mężczyźni uzbrojeni w karabiny maszynowe podeszli do drzwi teatru, zastrzelili portiera oraz ludzi stojących przed wejściem i weszli do budynku. Stanęli w tylnej części sali koncertowej, skąd otworzyli ogień w stronę tłumu. Funkcjonariusz, który pierwszy wszedł do budynku, strzelił do jednego

¹⁸ Abu Bakr al-Bagdadi – założyciel i przywódca sunnickiej organizacji terrorystycznej, od 2014 r. do śmierci w 2019 r. samowznaczy kalif Państwa Islamskiego.

¹⁹ *Najpierw zabijali w redakcji, potem zastrzelili policjanta. Tak przebiegał zamach*, TVN24, 8 I 2015 r., <https://tvn24.pl/swiat/zamach-na-charlie-hebdo-tak-przebiegal-atak-ra504096-1s3289349> [dostęp: 8 IV 2025].

z napastników uzbrojonego w granaty, co spowodowało wybuch i doprowadziło do śmierci terrorysty. Dwóch pozostałych terrorystów wzięło ok. 20 zakładników, których uratowano dzięki szturmowi policyjnemu. W teatrze zginęło 90 osób, przede wszystkim młodzi ludzie. Łącznie w wyniku ataków przeprowadzonych tego dnia śmierć poniosło 130 osób²⁰.

Policjanci odnaleźli w koszu na śmieci telefon jednego z oprawców. Doprowadziło to do pokoju hotelowego, w którym terroryści przebywali przez tydzień i gdzie znajdowały się sprzęty i materiały służące do zbudowania bomb.

Bruksela (2016)

Za głównego koordynatora zamachów we Francji uznawano Salaha Abdeslama, który ukrył się w brukselskiej dzielnicy Molenbeek. W gazetach tłumaczono, że (...) *„Molenbeek to miejsce, w którym bardzo łatwo można zniknąć”. To tu mieści się najwięcej brukselskich czarnych dziur, do których policja rzadko się zapuszcza, a rządzą gangi narkotykowe i handlarze broni. (...) Molenbeek nie bez powodu stał się centrum europejskiego dżihadu*²¹. Po atakach z 13 listopada 2015 r. terroryści niejednokrotnie otrzymywali schronienie w tej dzielnicy zamieszkałej w większości przez osoby pochodzące z Afryki Północnej oraz wyznania muzułmańskiego. Tak było też z Abdeslamem, którego pobyt przyczynił się do rozwoju radykalizmu w tej okolicy. Po aresztowaniu podczas przesłuchań Abdeslam przyznał, że były planowane kolejne ataki terrorystyczne, tym razem w Belgii. Miały one na celu demonstrację zdolności ISIS do przeprowadzenia zamachów, mimo poniesionych strat, oraz potwierdzenie gotowości do dalszych działań na terenie Francji i Belgii i całej Europy.

Cztery dni po aresztowaniu Abdeslama, 22 marca 2016 r., doszło do dwóch samobójczych ataków terrorystycznych. Pierwszy nastąpił w porcie lotniczym Zaventem, gdzie ok. godziny 7.45 trzej mężczyźni przyjechali taksówką z dzielnicy Molenbeek. Kilkanaście minut później w hali odlotów międzynarodowych (...) *jeden z terrorystów zdetonował pierwszą bombę znajdującą się w jego walizce, w kolejce do odprawy bagażowej przy stanowisku*

²⁰ K. Stańko, *Największy proces karny w historii Francji. Dziś wyrok w sprawie ataków terrorystycznych z 2015 roku*, Polska Agencja Prasowa, 29 VI 2022 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1270741%2Cfrancja-byl-najwiekszy-proces-karny-w-historii-dzis-wyrok-w-sprawie-atakow#:~:text=13%20listopada%202015> [dostęp: 10 VI 2026].

²¹ „Mózg” krwawych zamachów w Paryżu zatrzymany, *Newsweek Polska*, 18 III 2016 r., <https://web.archive.org/web/20160322133717/http://swiat.newsweek.pl/sprawca-krwawych-zamachow-w-paryzu-salah-abdeslam-zatrzymany,artykuly,382261,1.html> [dostęp: 10 IV 2025].

nr 11. Kilka sekund później nastąpiła druga eksplozja przy stanowisku nr 2, drugi terrorysta zdetonował bombę ukrytą w swoim bagażu²². Trzeci mężczyzna, prawdopodobnie ze względu na rozpoczętą ewakuację lotniska, nie zdetonował bomby i uciekł. Służby bezpieczeństwa zlokalizowały jego torbę z ładunkiem. W wyniku wybuchów zginęło 20 osób. Po ataku udało się zidentyfikować tożsamości terrorystów. Zginęli Najim Laachraoui i Ibrahim El Bakraoui. Trzeci napastnik, Mohamed Abrini, który był powiązany również z atakami z 2015 r. w Paryżu, został aresztowany 8 kwietnia 2016 r.

Tego samego dnia ok. godziny 9.11 doszło do dwóch eksplozji w metrze. Według belgijskich władz sprawca wsiadł do pociągu na stacji metra Molenbeek. Wybuch, wywołany prawdopodobnie przy pomocy drugiego zamachowca, nastąpił w pobliżu unijnych budynków w godzinach porannego szczytu²³. Zginęło 12 osób.

W wyniku obu zamachów 22 marca 2016 r. śmierć poniosły łącznie 32 osoby, a ok. 320 zostało rannych. Następnego dnia ISIS przyznało się do dokonania ataków terrorystycznych w porcie lotniczym oraz na stacji metra. Śledztwo wykazało, że za zamachami we Francji i w Belgii stała ta sama francusko-belgijska komórka dżihadystów²⁴.

Najważniejsze skutki społeczne zamachów w Paryżu i Brukseli

Badania dotyczące wpływu ataków terrorystycznych na społeczeństwo²⁵ wyraźnie wskazują na negatywne skutki dla zdrowia psychicznego oraz

²² *Belgique – attentats à l’aéroport et dans le métro de Bruxelles*, Association française des Victimes du Terrorisme, <https://www.afvt.org/belgique-attentats-a-laeroport-et-dans-le-metro-de-bruxelles/> [dostęp: 10 IV 2025].

²³ *Tactics, Techniques and Procedures Used in the 22 March 2016 Brussels Attacks*, „Joint Intelligence Bulletin”, 12 IV 2016 r., <https://info.publicintelligence.net/DHS-FBI-NCTC-BrusselsAttacks.pdf>, s. 2 [dostęp: 11 IV 2025].

²⁴ Ch. Gracieux, *Les attentats du 22 mars 2016 à Bruxelles*, Lumni Enseignement, 23 III 2016 r., <https://enseignants.lumni.fr/fiche-media/00000001857/les-attentats-du-22-mars-2016-a-bruxelles.html> [dostęp: 11 IV 2025].

²⁵ P. Pirard i in., *Use of mental health supports by civilians exposed to the November 2015 terrorist attacks in Paris*, „BMC Health Services Research” 2020, t. 20. <https://doi.org/10.1186/s12913-020-05785-3>; R. Deschepper i in., *Association between feeling threatened by a terrorist attack and subjective health: a web survey a week after the attacks of 22 March 2016 in Belgium*, „European Journal of Psychotraumatology” 2018, t. 9, nr 1. <https://doi.org/10.1080/20008198.2018.1500821>.

fizycznego obywateli. Na tej podstawie można domniemywać, że zamachy terrorystyczne w 2015 r. oraz 2016 r. dotknęły mieszkańców Francji i Belgii i zwiększyły zapotrzebowanie na pomoc psychologiczną. Naukowcy podkreślają, że państwa zagrożone atakami terrorystycznymi powinny tworzyć oraz rozwijać programy wsparcia psychologicznego zarówno w trybie interwencji kryzysowej, jak i długofalowych terapii po zdarzeniach.

Zarówno francuskie władze, społeczeństwo, jak i media odebrały atak terrorystyczny na „Charlie Hebdo” nie tylko jako atak na redakcję i pracujące w niej osoby, lecz także jako zamach na wartości takie jak demokracja, wolność słowa czy pokój. Krótco po zamachu powstało logo z hasłem *Je suis Charlie* (pol. Jestem Charlie)²⁶, które szybko rozpowszechniło się w internecie i stało się symbolem wsparcia oraz solidarności z ofiarami. W wielu miastach odbywały się manifestacje i marsze, a wśród nich Marsz Republiki (fr. Marche Républicaine) w Paryżu, który miał na celu upamiętnienie ofiar ataku oraz wyrażał sprzeciw wobec agresji i samego terroryzmu. W marszu wzięli udział (...) *niemal wszyscy przywódcy polityczni, związkowi i religijni, a także głowy państw i rządów zagranicznych*²⁷.

Zauważono również wzrost postaw rasistowskich oraz islamofobicznych w społeczeństwie, co odnotowały nie tylko francuskie czy belgijskie media²⁸. Na popularności zyskały partie popierające politykę zamkniętych granic dla imigrantów²⁹.

Negatywnie oceniono służby specjalne i policyjne zarówno we Francji, jak i w Belgii. W Belgii zarzucano im długi czas reakcji, brak kontroli i inicjatyw policji w dzielnicach takich jak Schaerbeek oraz Molenbeek, uważanych za centrum rozwoju terroryzmu oraz radykalnych wpływów

²⁶ Autorem tej wizualizacji jest Joachim Roncin, który w tamtym czasie był dyrektorem artystycznym magazynu „Stylist”.

²⁷ J.-B. Garat, *L'impressionnante liste des politiques présents à la marche à Paris*, Le Figaro, 10 I 2015 r., <https://www.lefigaro.fr/politique/2015/01/10/01002-20150110ARTFIG00160-l-impressionnante-liste-des-politiques-presents-a-la-marche-republicaine-a-paris.php> [dostęp: 9 IV 2025].

²⁸ C. Lafon, *Attentats de Paris: ces deux semaines qui ont changé la France*, Sud Ouest, 22 I 2015 r., <https://www.sudouest.fr/redaction/attentats-de-paris-ces-deux-semaines-qui-ont-change-la-france-8022926.php> [dostęp: 12 IV 2025]; B. Jastrzębski, *Jastrzębski: Zamachy w Brukseli – to nie koniec świata*, Respublica, 22 III 2016 r., <https://respublica.pl/teksty/jastrzebski-zamachy-w-brukseli-to-nie-koniec-swiata-56188.html> [dostęp: 12 IV 2025].

²⁹ A. Chrisafis, *Marine Le Pen's Front National makes political gains after Paris attacks*, The Guardian, 1 XII 2015 r., <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/01/marine-le-pen-front-national-political-gains-paris-attacks> [dostęp: 12 VI 2026].

w tym kraju, takich jak Schaerbeek oraz Molenbeek³⁰. We Francji parlamentarna komisja śledcza, która zajmowała się analizą ataków z 2015 r., wydała raport dotyczący służb wywiadowczych. Oceniała zamachy jako porażkę wywiadu spowodowaną przez m.in. brak komunikacji między służbami wywiadowczymi³¹. Komisja zaleciła reorganizację na wzór amerykańskiego National Counterterrorism Center (NCTC) utworzonego w USA po zamachach z 11 września 2001 r.

Charakterystyka głównych instytucji i służb bezpieczeństwa zwalczających terroryzm we Francji i w Belgii

Doświadczenia z 2015 r. oraz 2016 r. wpłynęły na reorganizację i dążenie do wzmocnienia krajowych zdolności antyterrorystycznych we Francji i w Belgii.

We Francji kluczowe instytucje odpowiedzialne za zwalczanie terroryzmu to:

- 1) Generalna Dyrekcja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (fr. Direction Générale de la Sécurité Intérieure, DGSI) – posiada m.in. wydział tematyczny zajmujący się rodzajami terroryzmu, wydział analiz ukierunkowany na regiony i państwa oraz wydział ds. sił zbrojnych i kontrwywiadu. Od 2018 r. DGSI jest najważniejszą instytucją w zakresie prewencji terrorystycznej we Francji;
- 2) Generalna Dyrekcja Bezpieczeństwa Zewnętrznego (fr. Direction Générale de la Sécurité Extérieure, DGSE) – francuski wywiad, który w kontekście terroryzmu koncentruje się na identyfikowaniu grup terrorystycznych, ich struktury organizacyjnej i kanałów rekrutacyjnych, a także udaremnianiu ataków planowanych za granicą³²;

³⁰ Tamże; M. Hallam, *Belgian shortcomings in focus*, DW, 30 III 2016 r., <https://www.dw.com/en/the-shortcomings-of-belgiums-brussels-terror-investigations/a-19151338> [dostęp: 12 VI 2026].

³¹ A. Kacprzak, *Komisja śledcza francuskiego parlamentu: Wywiad poniósł porażkę, nie zapobiegł atakom. Należy utworzyć agencję do walki z terroryzmem*, wPolityce, 5 VII 2016 r., <https://wpolityce.pl/swiat/299492-komisja-sledcza-francuskiego-parlamentu-wywiad-poniosl-porazke-nie-zapobieg-l-atak-om-nalezy-utworzyc-agencje-do-walki-z-terroryzmem?strona=1> [dostęp: 12 IV 2025].

³² *Nos missions*, Direction Générale de la Sécurité Extérieure, <https://www.dgse.gouv.fr/fr/nous-connaître/nos-missions> [dostęp: 30 IV 2025].

- 3) Generalna Dyrekcja Policji Krajowej (fr. Direction générale de la police nationale, DGPN) – realizuje podstawowe zadania w celu utrzymania porządku i bezpieczeństwa na terenie kraju. Dzięki swoim uprawnieniom może zapobiegać zamachom terrorystycznym;
- 4) Krajowa Prokuratura Antyterrorystyczna (fr. Le parquet national anti-terroriste, PNAT) – nie jest służbą specjalną, ale od 2019 r. odgrywa ważną rolę w zwalczaniu terroryzmu. Została powołana w celu zwiększenia zdolności reagowania na akty terrorystyczne.

W Belgii za przeciwdziałanie terroryzmowi są odpowiedzialne:

- 1) Służba Bezpieczeństwa Państwa (niderl. Veiligheid van de Staat, VSSE) – belgijski wywiad cywilny i służba bezpieczeństwa. Powołana w 1830 r., jest najstarszą służbą wywiadowczą na świecie³³. Zajmuje się wywiadem, śledztwem oraz kontrolą bezpieczeństwa. VSSE można porównać do francuskiego DGSi;
- 2) Organ Koordynacyjny ds. Analizy Zagrożeń (niderl. Orgaan voor de Coördinatie en de Analyse van de Dreiging, OCAD; fr. Organe de Coordination pour l'Analyse de la Menace, OCAM) – do jego zadań należy m.in. tworzenie bazy danych, z której korzystają służby policyjne, wywiadowcze oraz sądowe, wdrażanie *Strategii walki z ekstremizmem i terroryzmem* (fr. *La Stratégie Extrémisme et Terrorisme*, T.E.R.)³⁴, międzynarodowa współpraca w kwestii walki z terroryzmem;
- 3) Policja Federalna – zwalcza przestępczość, utrzymuje porządek publiczny i dba o bezpieczeństwo na poziomie krajowym;
- 4) Główna Służba Wywiadu i Bezpieczeństwa (niderl. Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid, ADIV; fr. Service Général du Renseignement et de la Sécurité, SGRS) – monitoruje informacje i działania pochodzące z zagranicy, które mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa Belgii³⁵.

W kontekście omawianej problematyki obydwa państwa mają strukturę, która łączy działania wywiadowcze, policyjne, sądowe oraz analityczne. Dzięki tak rozwiniętej organizacji jest możliwa szybka identyfikacja zagrożeń i reakcja na nie. Widoczne podobieństwa pomagają w utrzymaniu

³³ *Qui sommes-nous?*, Veiligheid van de Staat, <https://www.vsse.be/fr/qui-sommes-nous/historique> [dostęp: 1 V 2025].

³⁴ *La Stratégie Extrémisme et Terrorisme (Stratégie T.E.R.)*, OCAM, <https://ocam.belgium.be/la-strategie-extremisme-et-terrorisme-strategie-t-e-r/> [dostęp: 12 IV 2025].

³⁵ *Nos missions*, SGRS, <https://www.sgrs.be/nous-connaitre/nos-missions/> [dostęp: 1 V 2025].

bezpieczeństwa międzynarodowego. Stosunki między Francją i Belgią dotyczące działań prewencyjnych opierają się na strukturalnej integracji służb i współpracy w kwestiach informacji.

Strategie prewencyjne dotyczące radykalizacji

Rozwój i wzmocnienie ruchów radykalnych zwiększają prawdopodobieństwo wystąpienia aktów terroru. Aby przeciwdziałać tym procesom, Francja i Belgia skupiły się na prewencji społecznej, edukacyjnej i cyfrowej.

We Francji po atakach z 2015 r. i 2016 r. rozszerzono działania w ramach planu Vigipirate³⁶ oraz rozpoczęto wojskową operację „Sentinelle”, polegającą na rozmieszczeniu żołnierzy w przestrzeni publicznej w celu ochrony kluczowych obiektów i wsparcia działań policyjnych. Francuskie władze zwiększyły również uprawnienia służb antyterrorystycznych, rozszerzyły monitorowanie osób podejrzanych o ekstremizm oraz podjęły działania mające przeciwdziałać radykalizacji, m.in. w szkołach, więzieniach i internecie. Francuski rząd wprowadził 30 października 2017 r. ustawę o wzmocnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego i walce z terroryzmem³⁷. Jednocześnie pracowano nad planem działania przeciwko postawom radykalnym i terroryzmowi (w skrócie PART), który ogłoszono w 2018 r. PART wskazuje pięć głównych osi, wokół których koncentruje się 60 środków do zmiany polityki prewencyjnej:

- 1) wzmacnianie odporności społeczeństwa na radykalizację,
- 2) uzupełnianie sieci wykrywania i zapobiegania radykalizacji,
- 3) lepsze zrozumienie i przewidywanie ewolucji radykalizacji,
- 4) profesjonalizacja lokalnych podmiotów i ocena stosowanych praktyk,
- 5) dostosowanie działań w zakresie wycofywania z radykalizacji³⁸.

³⁶ Plan Vigipirate to francuski rządowy system zapobiegania terroryzmowi, ochrony i reagowania. Zob. *The Plan Vigipirate*, Republique Francaise, <https://www.campusfrance.org/en/security> [dostęp: 26 V 2026].

³⁷ *LOI n° 2017-1510 du 30 octobre 2017 renforçant la sécurité intérieure et la lutte contre le terrorisme*, <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000035932811> [dostęp: 10 VI 2026].

³⁸ «Prévenir Pour Protéger». *Plan national de prévention de la radicalisation*, <https://www.cipdr.gouv.fr/wp-content/uploads/2018/11/DP2018-02-23-CIPDR-Radicalisation-V5.pdf>, s. 5 [dostęp: 10 VI 2026].

W 2026 r. została opublikowana nowa francuska strategia na lata 2026–2030 dotycząca zapobiegania przestępczości (*Stratégie nationale de prévention de la délinquance 2026–2030: Prévenir pour protéger*, SNPD), w której wskazano trzy główne osie działania:

- 1) dostosowywanie reakcji na nowe formy przestępczości, czyli wzmacnianie inicjatyw w zakresie podnoszenia świadomości, szkoleń i wsparcia, z jednoczesną konsolidacją proaktywnych zdolności interesariuszy;
- 2) zapewnienie ciągłości działań profilaktycznych od dzieciństwa do dorosłości, czyli wspieranie rodzicielstwa, rozwijanie umiejętności psychospołecznych, lepsze identyfikowanie sytuacji zagrożenia i promowanie zaangażowania młodzieży w celu zapobiegania przestępczości;
- 3) lepsza koordynacja i wyposażenie interesariuszy przez wzmacnianie zarządzania terytorialnego i tworzenie akademii prewencji cyfrowej, która będzie gromadzić zasoby, upowszechniać najlepsze praktyki i szkolić specjalistów³⁹.

Francja ma również program terytorialnego zapobiegania gwałtownej radykalizacji⁴⁰, polegający na udzielaniu pomocy osobom, które uległy radykalizacji lub są na nią narażone, i zapobieganiu ryzyku, że takie osoby staną się agresywne. Program został opracowany w 2014 r., a zaktualizowany w 2018 r. przez Les groupes d'évaluation départementaux, które są odpowiedzialne za analizę zagrożeń związanych z radykalizacją i koordynację programu.

W Belgii najważniejszym przedsięwzięciem przeciwko radykalizacji był tzw. plan R⁴¹, który został zastąpiony 8 września 2021 r. przez strategię T.E.R.⁴² W walkę z radykalizacją zaangażowały się też instytucje edukacyjne takie jak GO! – Edukacja Wspólnoty Flamandzkiej (GO! – onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap) oraz Royal Athenaeum Antwerp. Te organizacje wspólnie opracowały piramidę prewencji Johana Declercka (rysunek 1).

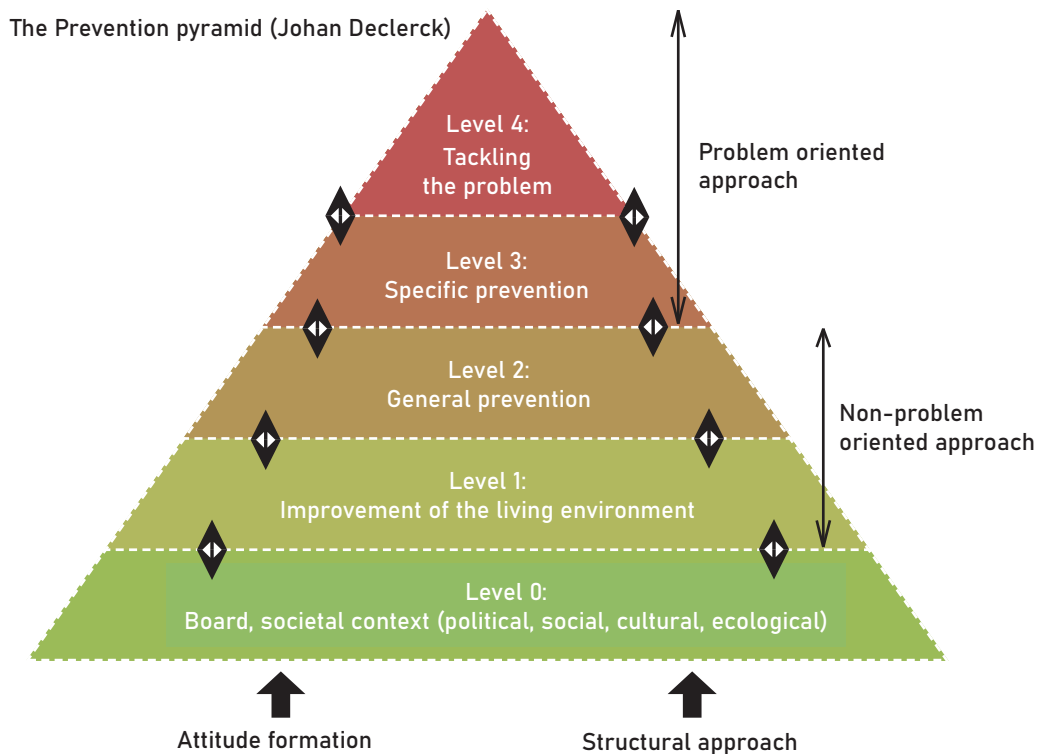
³⁹ *Stratégie nationale de prévention de la délinquance 2026–2030: Prévenir pour protéger*, CIPDR, 24 IV 2026 r., <https://www.cipdr.gouv.fr/strategie-nationale-de-prevention-de-la-delinquance-2026-2030-prevenir-pour-protoger/> [dostęp: 12 V 2026].

⁴⁰ *Dispositif territorial de prévention de la radicalisation violente*, Direction Générale de la Sécurité Intérieure, 14 VI 2021 r., <https://www.dgsi.interieur.gouv.fr/dispositif-territorial-de-prevention-de-radicalisation-violente> [dostęp: 11 VI 2026].

⁴¹ Zob. *Le Plan R. Le Plan d'Action Radicalisme*, https://ocam.belgium.be/wp-content/uploads/2020/11/brochure_radicalisme_fr.pdf [dostęp: 10 VI 2026].

⁴² *La Stratégie Extrémisme et Terrorisme (Stratégie T.E.R.)...*

Jest to projekt szkoleń dla różnych instytucji, który został przyjęty nie tylko przez belgijski rząd, lecz także przez Komisję Europejską.

Rysunek 1. Piramida prewencji Johana Declercka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Prevention Pyramid*, European Commission, 2 VII 2024 r., https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/prevention-pyramid_en [dostęp: 4 V 2025]. Dokonano zmian w oprawie graficznej (dop. red.).

Piramida (...) jest narzędziem, które można wykorzystać do orientacji i uzyskania wglądu w sposób optymalizacji polityki zapobiegania radykalizacji⁴³. Została podzielona na pięć poziomów, z których pierwsze trzy są określone jako nieorientowane na problem:

⁴³ *The Prevention Pyramid*, European Commission, 2 VII 2024 r., https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/prevention-pyramid_en [dostęp: 4 V 2025].

- poziom 0 – środowisko społeczne,
- poziom 1 – warunki życia i możliwości ich poprawy,
- poziom 2 – ogólne zapobieganie,
- poziom 3 – prewencja szczególna,
- poziom 4 – rozwiązanie problemu.

Piramida Declercka powstała w 2001 r., ale po atakach z 2015 r. oraz 2016 r. została zaktualizowana. Wówczas niektóre środowiska uznały, że należy skupić się na poziomie 4 (podejście zorientowane na problem)⁴⁴. Projekt jest realizowany w całej Europie.

Na podstawie strategii T.E.R. w Belgii zaczęto także tworzyć Lokalne Grupy Zadaniowe (fr. Les Taskforces locales, TFL) oraz Lokalne Komórki Bezpieczeństwa Integralnego zajmujące się problemami radykalizmu, ekstremizmu i terroryzmu⁴⁵. TFL łączą ze sobą służby policyjne, bezpieczeństwa i wywiadu, urząd migracyjny oraz prokuraturę. Ich praca koncentruje się na poziomie operacyjnym (zbieranie informacji, monitorowanie i ocenianie ryzyka) oraz poziomie strategicznym (pilnowanie zgodności strategicznej między członkami TFL).

Współpraca międzynarodowa w walce z terroryzmem

Po doświadczeniach z atakami terrorystycznymi Francja i Belgia uznały, że skuteczna walka z tym zagrożeniem polega nie tylko na zabezpieczeniu kraju, lecz także wykracza poza jego granicę. Dlatego zacieśniły współpracę wywiadowczą oraz w zakresie działań operacyjnych, a także rozszerzyły ją na szczebel globalny.

Premier Belgii Charles Michel oraz premier Francji Manuel Valls spotkali się w Brukseli 1 lutego 2016 r.⁴⁶ Dzięki współpracy belgijskich władz i ich partnerów w Niemczech, Francji i Luksemburgu udaremniono m.in. atak terrorystyczny we Francji zaplanowany na 1 lipca 2018 r.⁴⁷

⁴⁴ Tamże, s. 1.

⁴⁵ *La Stratégie Extrémisme et Terrorisme (Stratégie T.E.R.)...*

⁴⁶ *France, Belgium to step up counter-terrorism cooperation in wake of Paris attacks*, France 24, 2 II 2016 r., <https://www.france24.com/en/20160202-france-belgium-step-counter-terrorism-cooperation-paris-attacks> [dostęp: 10 V 2025].

⁴⁷ EUROJUST, *The ARGO Case – Diplomatic immunity in a cross-border terrorism case*, <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/argo-case-28-06-2024-pdf-v2.pdf>, s. 3 [dostęp: 10 V 2025].

Unia Europejska utworzyła instytucje, które skupiają się na bezpieczeństwie państw europejskich. Powołane przez Europol ECTC⁴⁸ zajmuje się wymianą informacji, danych oraz dostosowaniem wsparcia operacyjnego służb policyjnych, wywiadowczych czy specjalnych państw członkowskich, analizuje także szeroki kontekst zagrożeń terrorystycznych w celu identyfikacji nowych kierunków dochodzeń. Kooperacja ta pozwala na szybkie reagowanie oraz działanie przeciwko terroryzmowi.

Europol od 2006 r. publikuje coroczne sprawozdania dotyczące sytuacji i tendencji w obszarze terroryzmu w UE⁴⁹.

Unia Europejska wprowadziła też systemy wspomagające przeciwdziałanie terroryzmowi oraz kontrolę granic zewnętrznych i wewnętrznych:

- 1) System Informacyjny Schengen (Schengen Information System, SIS) – pomaga służbom granicznym oraz migracyjnym w ochronie i kontroli granic wewnętrznych UE⁵⁰;
- 2) Europejski system przekazywania informacji z rejestrów karnych (European Criminal Records Information System, ECRIS) – to zdecentralizowany system informatyczny oparty na bazach danych krajowych rejestrów karnych⁵¹;
- 3) Passenger Name Record (PNR) – to system, który przechowuje dane osobowe osób podróżujących liniami lotniczymi⁵²;

⁴⁸ *European Counter Terrorism Centre – ECTC*, Europol, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc> [dostęp: 10 V 2025].

⁴⁹ Zob. np. *EU Terrorism Situation & Trend Report (EU TE-SAT)*, Europol, <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/tesat-report> [dostęp: 11 VI 2026].

⁵⁰ *System Informacyjny Schengen*, Komisja Europejska, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen/schengen-information-system_pl [dostęp: 10 V 2025].

⁵¹ *Decyzja Rady 2009/316/WSiSW z dnia 6 kwietnia 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiego systemu przekazywania informacji z rejestrów karnych (ECRIS)*, zgodnie z art. 11 decyzji ramowej 2009/315/WSiSW; *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/884 z dnia 17 kwietnia 2019 r. zmieniająca decyzję ramową Rady 2009/315/WSiSW w odniesieniu do wymiany informacji dotyczących obywateli państw trzecich oraz w odniesieniu do europejskiego systemu przekazywania informacji z rejestrów karnych (ECRIS) i zastępująca decyzję Rady 2009/316/WSiSW*.

⁵² *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/681 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie wykorzystywania danych dotyczących przelotu pasażera (danych PNR) w celu zapobiegania przestępstwom terrorystycznym i poważnej przestępczości, ich wykrywania, prowadzenia postępowań przygotowawczych w ich sprawie i ich ścigania*.

- 4) Entry-Exit System (EES) – system wdrożony 10 kwietnia 2026 r. umożliwia rejestrowanie każdorazowego przekroczenia zewnętrznych granic 29 krajów europejskich przez obywateli państw spoza UE przybywających na krótki pobyt do UE⁵³.

ONZ zapoczątkowała swoje działania w zakresie walki z terroryzmem w latach 90. XX w. Wówczas Rada Bezpieczeństwa ogłosiła sankcje dla państw posądzanych o wspieranie i powiązanie z terroryzmem, np. Libii (1992 r.) oraz Sudanu (1996 r.). W 1999 r. Rada przyjęła Rezolucję 1269, w której wyraziła zaniepokojenie (...) *wzrostem liczby aktów międzynarodowego terroryzmu, które zagrażają życiu i dobrobytowi osób na całym świecie, a także pokojowi i bezpieczeństwu wszystkich państw*⁵⁴. Aktualny dokument ONZ dotyczący terroryzmu to *Globalna Strategia Zwalczania Terroryzmu*, która weszła w życie 8 września 2006 r. z załączonym do niej Planem działania⁵⁵.

W ramach ONZ działa Biuro ds. Zwalczania Terroryzmu⁵⁶, którego zadaniem jest pomoc państwom członkowskim we wdrażaniu strategii. Biuro prowadzi łącznie 17 programów i projektów dotyczących różnych zagadnień związanych z terroryzmem, np. terroryzm CBRN czy ofiary terroryzmu. Organizuje wydarzenia i konferencje o tematyce walki z aktami przemocy, np. Tydzień Zwalczania Terroryzmu, który odbywa się co dwa lata⁵⁷.

NATO, która jest organizacją skupioną na aspektach wojskowych i militarnych, ma również programy przeciwdziałania terroryzmowi. NATO jedyny raz powołała się na art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego⁵⁸ dotyczący obrony zbiorowej państw członkowskich, kiedy Stany Zjednoczone doświadczyły ataku terrorystycznego ze strony Al-Kaidy 11 września 2001 r.

⁵³ *Entry-Exit System*, Straż Graniczna, 9 IV 2026 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/ees/entry-exit-system-pl/13677,System-wjazdwyjazd-EES.html> [dostęp: 12 V 2026].

⁵⁴ *Resolution 1269 (1999) / adopted by the Security Council at its 4053rd meeting, on 19 October 1999, S/RES/1269(1999)*, <https://digitallibrary.un.org/record/287509?v=pdf#files>, s. 1 [dostęp: 10 VI 2026].

⁵⁵ *Globalna Strategia Zwalczania Terroryzmu*, UN Action Counterterrorism, <https://www.unic.un.org/pl/terroryzm/strategia.php> [dostęp: 10 V 2025].

⁵⁶ United Nations Office of Counter-Terrorism, <https://www.un.org/counterterrorism/en> [dostęp: 10 V 2025].

⁵⁷ W dniach 26 czerwca – 2 lipca 2026 r. odbyła się kolejna edycja tego wydarzenia. Zob. *2026 Counter-Terrorism Week*, United Nations, <https://www.un.org/counterterrorism/en/2026-counter-terrorism-week> [dostęp: 12 VI 2026].

⁵⁸ *Traktat Północnoatlantycki*, <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1949/04/04/the-north-atlantic-treaty?selectedLocale=pl> [dostęp: 12 VI 2026].

Polityka przeciwdziałania terroryzmowi NATO opiera się na trzech zasadach⁵⁹:

- 1) świadomości (ang. *awerness*) – polega na konsultacjach, wymianie informacji wywiadowczych, analizach strategicznych i ocenach sytuacji. W 2023 r. utworzono stanowisko Specjalnego Koordynatora ds. Zwalczania Terroryzmu,
- 2) możliwości i gotowości (ang. *capabilities and preparedness*) – czyli rozwoju zdolności i pracy nad innowacyjnymi technologiami, które będą odpowiedzią na zagrożenia terrorystyczne w każdej postaci,
- 3) zaangażowania i współpracy (ang. *engagement and cooperation*) między państwami członkowskimi i partnerami międzynarodowymi NATO – ma na celu wzmocnienie globalnego bezpieczeństwa, z naciskiem na działania antyterrorystyczne.

NATO organizowała też operacje wojskowe, np. „Active Endeavour” na Morzu Śródziemnym, która była odpowiedzią na atak terrorystyczny z 11 września 2001 r. na World Trade Center⁶⁰, czy „Sea Guardian”, która w 2016 r. zastąpiła „Active Endeavour” i dotyczyła bezpieczeństwa morskigo⁶¹.

NATO współpracuje z ONZ, UE, Global-Counter Terrorism Forum, Interpolem i OBWE, (...) *aby zapewnić wymianę poglądów i informacji oraz skuteczniejsze podejmowanie odpowiednich działań w walce z terroryzmem*⁶². Partnerstwa służą wymianie informacji, koordynacji wspólnych lub osobnych operacji, dostosowywaniu i harmonizowaniu norm prawnych dotyczących bezpieczeństwa.

Podsumowanie

Historia terroryzmu we Francji jest dłuższa niż w Belgii. W XXI w. Al-Kaida i Państwo Islamskie wpłynęły na zmianę charakteru współczesnego

⁵⁹ *Countering terrorism*, NATO, 31 III 2026 r., <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/countering-terrorism> [dostęp: 12 V 2026].

⁶⁰ *Operation Active Endeavour (2001–2016)*, NATO, <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/operation-active-endeavour-2001-2016?selectedLocale=> [dostęp: 10 VI 2026].

⁶¹ *Operation Sea Guardian*, NATO, 26 V 2023 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm? [dostęp: 10 V 2025].

⁶² *Countering terrorism...*

terroryzmu, który można określić jak zglobalizowany, bardziej radykalny pod względem religii oraz trudniejszy do przewidzenia.

Autorka skupiła się na analizie ataków na dwie stolice europejskie. Paryż, jako miasto symbolizujące wartości demokratyczne, oraz Bruksela, jako centrum UE, zostały uznane przez terrorystów za najodpowiedniejsze miejsca do przeprowadzenia ataku ze względu na możliwość zademonstrowania negacji poglądów świata zachodniego. Ataki we Francji i Belgii wykazały słabość w systemach bezpieczeństwa, szczególnie w zakresie koordynacji i komunikacji między służbami, oraz skalę problemu związanego z radykalizacją postaw w krajach UE. Społeczno-polityczne konsekwencje tych ataków miały daleko idące skutki. Jednym z nich było wzmocnienie współpracy międzynarodowej w kontekście przeciwdziałania terroryzmowi i walki z tym zjawiskiem. Ponadto państwa europejskie skupiły się na bezpieczeństwie, w tym na potrzebie zaostrzenia prawa antyterrorystycznego, działaniach prewencyjnych oraz koordynacji działań i zwiększeniu uprawnień wyspecjalizowanych służb. Rozpoczęła się też międzynarodowa debata na temat granicy między bezpieczeństwem a wolnością. Z drugiej strony zamachy wywarły wpływ na społeczeństwo związany m.in. z poglądami politycznymi, przyczyniły się do zwiększenia poparcia dla prawicowych partii politycznych w obydwu państwach.

W artykule potwierdzono, że współczesny terroryzm jest silnie powiązany z procesami radykalizacji oraz problemami integracji społecznej. Zarówno Francja, jak i Belgia, ze względu na swoje położenie, historię kolonialną oraz znaczenie polityczne w Europie, stały się szczególnie narażone na działalność ugrupowań islamistycznych powiązanych z Al-Kaidą oraz ISIS. Doświadczenia tych państw pokazują, że skuteczna walka z terroryzmem nie może się opierać wyłącznie na działaniach militarnych i represyjnych, lecz wymaga także długofalowych działań społecznych, edukacyjnych i politycznych mających na celu przeciwdziałanie radykalizacji oraz wzmacnianie spójności społecznej.

Na podstawie przeprowadzonej analizy autorka wskazała główne determinanty polityki bezpieczeństwa Francji i Belgii, którymi zgodnie z hipotezą są:

- 1) organizacje terrorystyczne, takie jak Al-Kaida oraz ISIS, które odrzucają wartości reprezentowane przez stolice europejskie i swoją uwagę kierują na Francję i Belgię także ze względu na ich tradycje kolonialne,

- 2) radykalizacja islamistyczna w społeczeństwach Francji i Belgii,
- 3) ścisła współpraca międzynarodowa jako konieczność do utrzymania bezpieczeństwa narodowego państwa.

Konsekwencje zamachów wymuszają szybkie reakcje polityczne i legislacyjne, a także w zakresie struktury, komunikacji i skuteczności działania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo.

Przedstawione w artykule ataki terrorystyczne doprowadziły do głębokich zmian dotyczących bezpieczeństwa Francji i Belgii. Ponadto zmobilizowały środowisko międzynarodowe do wspólnego podejmowania działań prewencyjnych w walce z terroryzmem.

Należy podkreślić, że światowy terroryzm dostosowuje się do realiów i ewoluuje zgodnie z wyzwaniem, takimi jak rozwijające się technologie, problemy społeczno-polityczne, migracje itp. Polityka bezpieczeństwa Francji i Belgii (i nie tylko) powinna być elastyczna, integralna i skupiać się wokół wspólnych wartości. Te cechy będą zależeć od podejścia państw do walki z terroryzmem, która polega nie tylko na skuteczności służb antyterrorystycznych, lecz także na współpracy między instytucjami państwowymi, budowaniu zaufania społecznego, mobilizacji instytucji społecznych, edukacyjnych, przeciwdziałaniu radykalizacji oraz budowaniu odporności państw demokratycznych.

Bibliografia

Deschepper R., Six S., Gidron Y., Depoorter A.-M., Vandekerckhove M., Gheysens N., Overmeire R.V., Bilsen J., *Association between feeling threatened by a terrorist attack and subjective health: a web survey a week after the attacks of 22 March 2016 in Belgium*, „European Journal of Psychotraumatology” 2018, t. 9, nr 1. <https://doi.org/10.1080/20008198.2018.1500821>.

Kijewska M., *Lewicowy terroryzm w Europie Zachodniej w drugiej połowie XX i na początku XXI wieku. Podstawowe informacje i kierunki rozwoju*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 2018 r., t. 16, nr 1.

Pirard P., Baubet T., Motreff Y., Rabet G., Marillier M., Vandentorren S., Vuillermoz C., Stene L.E., Messiah A., *Use of mental health supports by civilians exposed to the November 2015 terrorist attacks in Paris*, „BMC Health Services Research” 2020, t. 20. <https://doi.org/10.1186/s12913-020-05785-3>.

Romania V., Tozzo S., *Terrorism as ritual process and cultural trauma: A performative analysis of ISIS's attacks in Europe*, „Italian Sociological Review” 2017, t. 7, nr 2, s. 239–261. <https://doi.org/10.13136/isr.v7i2.177>.

Źródła internetowe

2026 Counter-Terrorism Week, United Nations, <https://www.un.org/counterterrorism/en/2026-counter-terrorism-week> [dostęp: 12 VI 2026].

27 lat temu doszło do zamachu bombowego w paryskim metrze, iFrancja, 25 VII 2025 r., <https://www.ifrancja.fr/27-lat-temu-doszlo-do-zamachu-bombowego-w-paryskim-metrze/> [dostęp: 23 I 2025].

Belgique – attentats à l’aéroport et dans le métro de Bruxelles, Association française des Victimes du Terrorisme, <https://www.afvt.org/belgique-attentats-a-laeroport-et-dans-le-metro-de-bruxelles/> [dostęp: 10 IV 2025].

Chrisafis A., *Marine Le Pen’s Front National makes political gains after Paris attacks*, The Guardian, 1 XII 2015 r., <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/01/marine-le-pen-front-national-political-gains-paris-attacks> [dostęp: 12 VI 2026].

Countering terrorism, NATO, 31 III 2026 r., <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/countering-terrorism> [dostęp: 12 V 2026].

Dispositif territorial de prévention de la radicalisation violente, Direction Générale de la Sécurité Intérieure, 14 VI 2021 r., <https://www.dgsi.interieur.gouv.fr/dispositif-territorial-de-prevention-de-radicalisation-violente> [dostęp: 11 VI 2026].

Entry-Exit System, Straż Graniczna, 9 IV 2026 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/ees/entry-exit-system-pl/13677,System-wjazduwyjazdu-EES.html> [dostęp: 12 V 2026].

EU Terrorism Situation & Trend Report (EU TE-SAT), Europol, <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/tesat-report> [dostęp: 11 VI 2026].

EUROJUST, *The ARGO Case, Diplomatic immunity in a cross-border terrorism case*, <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/argo-case-28-06-2024-pdf-v2.pdf> [dostęp: 10 V 2025].

European Counter Terrorism Centre – ECTC, Europol, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc> [dostęp: 10 V 2025].

France, *Belgium to step up counter-terrorism cooperation in wake of Paris attacks*, France 24, 2 II 2016 r., <https://www.france24.com/en/20160202-france-belgium-step-counter-terrorism-cooperation-paris-attacks> [dostęp: 10 V 2025].

Francq B., *Les Cellules communistes combattantes: les deux figures d'une inversion*, „Sociologie du Travail” 1986, t. 28, nr 4, https://www.jstor.org/stable/43149431?casa_token=uvu0DUMHhm8AAAAA%3AyTH0OxhPSaWldOexG8URrz6nNtuZbUTi7TZ9D-cgAn0hvmw0Z43g9lBtlOxUD2Fd2EggWffEMzdOeaYrtRtkSWMZS4nP0a-o3SNdYXUPwB9a-zDSQ&seq=1 [dostęp: 24 I 2025].

Garat J-B., *L'impressionnante liste des politiques présents à la marche à Paris*, Le Figaro, 10 I 2015 r., <https://www.lefigaro.fr/politique/2015/01/10/01002-20150110ARTFIG-00160-l-impressionnante-liste-des-politiques-presents-a-la-marche-republicaine-a-paris.php> [dostęp: 9 IV 2025].

Globalna Strategia Zwalczania Terroryzmu, UN Action Counterterrorism, <https://www.unic.un.org.pl/terroryzm/strategia.php> [dostęp: 10 V 2025].

Gracieux Ch., *Les attentats du 22 mars 2016 à Bruxelles*, Lumni Enseignement, 23 III 2016 r., <https://enseignants.lumni.fr/fiche-media/00000001857/les-attentats-du-22-mars-2016-a-bruxelles.html> [dostęp: 11 IV 2025].

Hallam M., *Belgian shortcomings in focus*, DW, 30 III 2016 r., <https://www.dw.com/en/the-shortcomings-of-belgiums-brussels-terror-investigations/a-19151338> [dostęp: 12 VI 2026].

Jastrzębski B., *Jastrzębski: Zamachy w Brukseli – to nie koniec świata*, Respublica, 22 III 2016 r., <https://respublica.pl/teksty/jastrzebski-zamachy-w-brukseli-to-nie-koniec-swiata-56188.html> [dostęp: 12 IV 2025].

Kacprzak A., *Komisja śledcza francuskiego parlamentu: Wywiad poniósł porażkę, nie zapobiegł atakom. Należy utworzyć agencję do walki z terroryzmem*, wPolityce, 5 VII 2016 r., <https://wpolityce.pl/swiat/299492-komisja-sledcza-francuskiego-parlamentu-wywiad-poniosl-porazke-nie-zapobiegl-atakam-nalezy-utworzyc-agencje-do-walki-z-terroryzmem?strona=1> [dostęp: 12 IV 2025].

Kerherve A., *O.A.S.*, Gaullisme.fr, 30 VII 2011 r., <http://www.gaullisme.fr/2011/07/30/o-a-s/> [dostęp: 11 VI 2026].

Koledzy z Al-Kaidy skazani w Belgii, TVN24, 10 V 2010 r., <https://tvn24.pl/swiat/koledzy-z-al-kaidy-skazani-w-belgii-ra133541-ls3584645> [dostęp: 25 I 2025].

La Stratégie Extrémisme et Terrorisme (Stratégie T.E.R.), OCAM, <https://ocam.belgium.be/la-strategie-extremisme-et-terrorisme-strategie-t-e-r/> [dostęp: 12 IV 2025].

Lafon C., *Attentats de Paris: ces deux semaines qui ont changé la France*, Sud Ouest, 22 I 2015 r., <https://www.sudouest.fr/redaction/attentats-de-paris-ces-deux-semaines-qui-ont-change-la-france-8022926.php> [dostęp: 12 IV 2025].

Le Plan R. Le Plan d'Action Radicalisme, https://ocam.belgium.be/wp-content/uploads/2020/11/brochure_radicalisme_fr.pdf [dostęp: 12 VI 2026].

Macuga Ł., *Wojna algierska, 1954–1962*, praca magisterska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2004, https://www.researchgate.net/publication/303636471_Wojna_algierska_1954_-1962 [dostęp: 22 II 2025].

Motto UE, Unia Europejska, 23 XII 2025 r., https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/eu-motto_pl [dostęp: 18 III 2026].

„Mózg” krwawych zamachów w Paryżu zatrzymany, *Newsweek Polska*, 18 III 2016 r., <https://web.archive.org/web/20160322133717/http://swiat.newsweek.pl/sprawca-krwawych-zamachow-w-paryzu-salah-abdeslam-zatrzymany,artykuly,382261,1.html> [dostęp: 10 IV 2025].

Nadaux M., *La Troisième République. La «propagande par le fait»: les attentats anarchistes (1892–1894). Explosion d’une bombe à la Chambre des députés déposée par l’anarchiste Auguste Vaillant le 9 décembre 1893*, *Le XIXe siècle*, <https://web.archive.org/web/20061125095024/http://www.19e.org/documents/troisiemerepublique/anarattentats/vaillant.htm> [dostęp: 21 I 2025].

Najpierw zabijali w redakcji, potem zastrzelili policjanta. Tak przebiegał zamach, *TVN24*, 8 I 2015 r., <https://tvn24.pl/swiat/zamach-na-charlie-hebdo-tak-przebiegal-atak-ra504096-ls3289349> [dostęp: 8 IV 2025].

National Liberation Front, *Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/National-Liberation-Front-political-party-Algeria> [dostęp: 22 I 2025].

Nos missions, Direction Générale de la Sécurité Extérieure, <https://www.dgse.gouv.fr/fr/nous-connaître/nos-missions> [dostęp: 30 IV 2025].

Nos missions, *SGRS*, <https://www.sgrs.be/nous-connaître/nos-missions/> [dostęp: 1 VI 2025].

Operation Active Endeavour (2001–2016), *NATO*, <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/operation-active-endeavour-2001-2016?selectedLocale=> [dostęp: 12 VI 2026].

Opération CHAMMAL, Ministère des Armées, <https://www.defense.gouv.fr/operations/proche-moyen-orient/operations-militaires-au-proche-moyen-orient/operation-chammal> [dostęp: 10 IV 2025].

Operation Sea Guardian, *NATO*, 26 V 2023 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm? [dostęp: 10 V 2025].

«Prévenir Pour Protéger». *Plan national de prévention de la radicalisation*, <https://www.cipdr.gouv.fr/wp-content/uploads/2018/11/DP2018-02-23-CIPDR-Radicalisation-V5.pdf> [dostęp: 11 VI 2026].

Qui sommes-nous?, Veiligheid van de Staat, <https://www.vsse.be/fr/qui-sommes-nous/historique> [dostęp: 1 V 2025].

Stańko K., *Największy proces karny w historii Francji. Dziś wyrok w sprawie ataków terrorystycznych z 2015 roku*, Polska Agencja Prasowa, 29 VI 2022 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1270741%2Cfrancja-byl-najwiekszy-proces-karny-w-historii-dzis-wyrok-w-sprawie-atakow#:~:text=13%20listopada%202015> [dostęp: 10 VI 2026].

Strategia UE w zakresie unii bezpieczeństwa: wszystkie elementy układanki we właściwym miejscu – nowy ekosystem bezpieczeństwa, Komisja Europejska – Komunikat prasowy, Bruksela, 24 VII 2020 r., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/pl/ip_20_1379/IP_20_1379_PL.pdf [dostęp: 12 VI 2026].

Stratégie nationale de prévention de la délinquance 2026–2030: Prévenir pour protéger, CIPDR, 24 IV 2026 r., <https://www.cipdr.gouv.fr/strategie-nationale-de-prevention-de-la-delinquance-2026-2030-prevenir-pour-proteger/> [dostęp: 12 V 2026].

System Informacyjny Schengen, Komisja Europejska, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen/schengen-information-system_pl [dostęp: 10 V 2025].

Tactics, Techniques, and Procedures Used in the 22 March 2016 Brussels Attacks, „Joint Intelligence Bulletin”, 12 IV 2016 r., <https://info.publicintelligence.net/DHS-FBI-NCTC-BrusselsAttacks.pdf> [dostęp: 11 IV 2025].

Terroryzm w UE: fakty i liczby, Rada Europejska i Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/terrorism-eu-facts-figures/> [dostęp: 25 I 2025].

The Plan Vigipirate, Republique Francaise, <https://www.campusfrance.org/en/security> [dostęp: 26 V 2026].

The Prevention Pyramid, European Commission, 2 VII 2024 r., https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/prevention-pyramid_en [dostęp: 4 V 2025].

United Nations Office of Counter-Terrorism, <https://www.un.org/counterterrorism/en> [dostęp: 10 V 2025].

Zwalczanie terroryzmu i radykalizacji postaw, Komisja Europejska, 26 II 2026 r., https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/counter-terrorism-and-radicalisation_en?prefLang=pl&etrans=pl [dostęp: 30 III 2026].

Akty prawne

Resolution 1269 (1999) / adopted by the Security Council at its 4053rd meeting, on 19 October 1999, S/RES/1269(1999), <https://digitallibrary.un.org/record/287509?v=pdf#files> [dostęp: 11 VI 2026].

Traktat Północnoatlantycki, <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1949/04/04/the-north-atlantic-treaty?selectedLocale=pl> [dostęp: 12 VI 2026].

Decyzja Rady 2009/316/WSiSW z dnia 6 kwietnia 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiego systemu przekazywania informacji z rejestrów karnych (ECRIS), zgodnie z art. 11 decyzji ramowej 2009/315/WSiSW (Dz. Urz. UE L 93/33 z 7 IV 2009 r.).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/681 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie wykorzystywania danych dotyczących przelotu pasażera (danych PNR) w celu zapobiegania przestępstwom terrorystycznym i poważnej przestępczości, ich wykrywania, prowadzenia postępowań przygotowawczych w ich sprawie i ich ścigania (Dz. Urz. UE L 119/132 z 4 V 2016 r.).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/884 z dnia 17 kwietnia 2019 r. zmieniająca decyzję ramową Rady 2009/315/WSiSW w odniesieniu do wymiany informacji dotyczących obywateli państw trzecich oraz w odniesieniu do europejskiego systemu przekazywania informacji z rejestrów karnych (ECRIS) i zastępująca decyzję Rady 2009/316/WSiSW (Dz. Urz. UE L 151/143 z 7 VI 2019 r.).

LOI n° 2017-1510 du 30 octobre 2017 renforçant la sécurité intérieure et la lutte contre le terrorisme, <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000035932811> [dostęp: 13 VI 2026].

Nicole Szostak

Absolwentka Akademii Sztuki Wojennej na kierunku bezpieczeństwo międzynarodowe i dyplomacja oraz Sciences Po Rennes na kierunku nauki polityczne. Główne zainteresowania badawcze: działania antyterrorystyczne, wywiad i kontrwywiad oraz analiza geopolityczna.

Kontakt: nicoleszostak1@gmail.com